

Не бихме могли да кажем, че Димитър Димов преднамерено, напълно съзнателно изгражда по този начин своя художествен свят. Но много неща можем да си обясним с особеностите на неговото мислене, на неговия дух. Например в опозицията чувственост - морал той не търси и не може да намери опосредстващо звено, което да примири, да умиротвори отношенията между природата и духа. Не става дума за природата извън нас, а за тая, която е в нас, в нашата душа. Дори във външната природа (да си припомним пътеписа му за остров Тасос) той вижда надежда за хармония и радост. Девствените брегове на острова, маслиновите горички, сияещите цветове на южното море, потоците слънчева светлина са лек, балсам за измъчената, раздвоена, разкъсвана от противоречия душа на съвременния човек. И тук отново опозиция - илюзорната хармоничност на древните и душевната дисхармония на съвременния човек. А тая илюзорна хармония той отдава на хармонията на външната природа. За него тя е благо. Страшна е природата в нас. Щом е чувственост, тя е проклятие, неутолима жажда, греховна, опустошителна стихия. И трите му герои са рожби на „долния“, „паднал“ свят, свят на чувствеността, затова за тях няма надежда, те са предопределени за трагедията. Само така можем да си обясним защо красотата у Димитър Димов е прокълнатата, защо му изглежда като опасна, дяволска сила, която може да погуби, а не да спаси – защото коренът на нейното потекло е в тоя „долен“, „паднал“ свят, свят на чувствената жажда, а от нея не можем да очакваме нищо добро.

Ще кажете, че изобразявайки порока и падението, Димитър Димов не изобразява другия член на опозицията, следователно тук няма опозиция. Така само изглежда. В „Поручик Бенц“ Елена Петрашева е жената-демон, жената-сатана. От само себе си се подразбира, че нейната противоположност е добродетелната жена, жената майка и съпруга. В по-далечен план това е жената девственица. В още по-далечен план е светостта. Но при всички случаи това е крайно, полюсно състояние на човешката душа. Ако смъкнем всичко конкретно, емпирично, житейско от неговата героиня, ще видим, че тя е един оголен грях, една абстракция на греховността. Същото можем да кажем и за Борис Морев. Всичко нечовешко, което може да се съдържа в човека, е умножено на куб и насочено към външния свят, като бляскава кама. Какво може да му се противопостави, освен крайната форма на моралната изтънченост – саможертвата?